

УДК 929/32-027.21

<https://doi.org/10.15407/ub.20.211>

*Ігор Іванович СТАМБОЛ,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри бібліотекознавства та інформології
Інституту журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-3099-3862>
e-mail: ihorstambol@ukr.net*

ПОЛІТИЧНА БІОГРАФІЯ: СУЧАСНИЙ ВИМІР

У статті на базі європейських, американських та австралійських досліджень проаналізовано підходи до поняття «політична біографія» та продемонстровано основні питання, що цікавлять науковців та авторів за цією проблематикою. З'ясовано, що найбільше зацікавлення цим жанром демонструють західні демократичні країни, а більш авторитарні суспільства, зокрема більшість слов'янських країн, не надто вдосконалюють теорію в цьому напрямі. Першість у теорії політичної біографії належить дослідникам із Великої Британії, США та Австралії, де вже кілька століть розвиваються власні школи політичної біографії. Західні дослідники чітко формулюють визначення цього біографічного напрямку, наполягають на його перевагах і актуальності та створили кілька посібників із теоретичними та практичними порадами для зацікавлених у політичній біографії. Крім публікацій практичних досліджень, присвячених політикам, а також джерел — мемуарів та епістолярію, у цих країнах дослідники цікавляться взаємовпливами сучасних традицій політичних життєписів з античними пам'ятками. Помітну тенденцію в теорії становить виявлення взаємовпливу між політичними науками, історією та життєписами політиків, причому більшість авторів вважають біографію дуже важливим доповненням до інших напрямів дослідження політики. Ще одним важливим аспектом, зокрема автобіографічного жанру, дослідники вважають його практичне застосування в політиці, що демонструє досвід президентських виборів у США. Свідченням модернізації та сучасності цього жанру біографії є його взаємозалежність із літературою, театром, телебаченням і, що особливо показово — із соціальними мережами. Нині вже цілком очевидно, що «цифровий сторітелінг» — це значущий складник політичної біографії, яку проектує сам політик, тобто це явище майже тотожне з політичними автобіографіями, які також варто залучати як джерело для написання політичної біографії.

Ключові слова: політична біографія, політики, мемуари, теорія біографії.

Багатовікова традиція біографічних текстів спричинила появу великої кількості жанрів і напрямів життєписів. Серед них одним із найбільш захопливих для читачів та пізнавальним для усвідомлення суспільно-політичних процесів є біографія політика. Адже досвід діяча, який через певні обставини опинився в авангарді державного управління, торкається всіх без винятку громадян тієї чи тієї країни. Його рішення (або їх, за умови колективного портрета), суб'єктивні судження та дії впливають на долі поколінь країни, регіону або й цілого світу. Проте підхід до такого жанру біографіки не є однорідним у світі. Причиною цього є різні умови формування національних культур, науки та книговидавничого процесу.

Очевидно, що якісний аналіз діяльності політичного діяча та висновки про його внесок сприяють піднесенню політичної культури, тому слабкість такого жанру призводить до протилежних наслідків. Тож виникає питання, наскільки у світі теоретично і практично реалізовані знання та аналітика про політиків? У перспективі відповідь на це питання дасть змогу з'ясувати, і до якого з напрямів належить українська біографіка, але наразі варто спочатку проаналізувати теоретичні досягнення національних біографічних наративів західних країн. Тому мета статті — висвітлити основні теоретичні підходи до поняття і проблематики «політичної біографії». Завдання полягають в огляді історіографії питання, з'ясуванні тенденцій підходу до визначення «політична біографія» у світі, окресленні основних проблемних моментів у розвитку жанру.

Для розв'язання поставлених завдань було залучено низку досліджень переважно британських, американських та австралійських авторів. Найвагомими теоретичними працями з теорії політичної біографії є «Австралійські політичні життєписи: хроніки політичних кар'єр і адміністративних історій» [8] та «Роутледжський міжнародний посібник з наративу та життєпису» [30], у яких розв'язано низку проблем національних та міжнародних наративів і містяться практичні поради до написання політичних життєписів. Розвідки Т. Арклай, В. Барассі, Т. Карвера, Т. Качераускаса, Г. Рендерса, Б. Пімлота, П. О'Браєна та інших присвячено окремим теоретичним та практичним питанням жанру.

Більшість вітчизняних напрацювань із теорії біографістики не концентрують увагу на понятті «політична біографія». До політиків минулого здебільшого застосовується історико-біографічний метод, а в контексті аналізу урядових чи партійних справ йдеться переважно про «громадсько-політичну діяльність», яка часто поєднує в українських наукових реаліях інтелектуальну біографію, історію ідей, історію повсякдення та участь у громадських рухах [1]. Тому поширеним

поняттям для одноосібних та колективних біографій є «політичні діячі». Про що ж саме йдеться? Визначення «політичної діяльності» міститься в дослідженнях, пов'язаних із політичними науками. Зокрема, це «одна із форм суспільної активності, діяльність соціальних суб'єктів, яка має на меті впливати на прийняття політичних рішень, реалізація своїх (політичних) інтересів» [3, с. 70].

Поряд із цим визначенням у політології побутує ще майже тожне: «публічна політична діяльність», що за напрямками здійснення поділяється на: державну, партійну, громадсько-політичну, комунікаційно-інформаційну; за політичним простором розрізняються зовнішньополітична, внутрішньополітична; за специфікою сфер — військова, культурна, освітянська та ін. Крім того, дослідники виділяють різні рівні публічної політичної діяльності: «політичну участь», що втілюється у виборах, мітингах, маніфестаціях, страйках тощо, а також — «публічну політичну діяльність» у законодавчих, виконавчих та судових органах, у політичних партіях, рухах, громадських об'єднаннях тощо. У закордонній політичній науці під словосполученням «public policy» також розуміється сфера політичного управління, підконтрольна громадськості [6, с. 108]. Беручи до уваги ці визначення, можна з'ясувати, що саме є предметом дослідження вітчизняних біографістів, які досліджують політичну діяльність.

Якщо поверхово оглянути українські біографічні видання (зокрема, у базі даних, утвореній «довгими списками» Всеукраїнського бібліотечного «Біографічного рейтингу» (<http://biography.nbuv.gov.ua/rating/>)), помітно, що українські автори зовсім не вживають словосполучення «політична біографія». Вочевидь, це можна пояснити бажанням біографів не обмежуватися лише політикою і презентувати всю багатогранність постаті, незважаючи на те, що «вінцем» діяльності більшості осіб «першого ешелону» була саме політична діяльність. Імовірно також, що дуже скомпрометоване за останні десятиліття серед української громадськості поняття «політика», що часто сприймається як синонім корупції та бездіяльності, саме тому й оминається в назвах.

Але досить часто можна натрапити на визначення «політичний портрет», що є синонімом до «політичної біографії». Щороку з'являється досить багато мемуарів та автобіографій політиків минулого, що за тематичною наповненістю можуть вважатися «політичними мемуарами». У царині вітчизняних філософських наук трапляються дослідження, пов'язані з поняттям «людини політичної» — концептом, що дуже залежить від політичної культури та основ суспільства, адже місце людини в демократичній і тоталітарній системі — кардинально різні [4]. Але це поняття більше стосується світоглядних основ, а не біографічного наративу.

Дещо відрізняється ситуація в найближчих сусідніх слов'янських народів: чехів, словаків, поляків та росіян. Визначення «політична біографія» є досить численним у назвах життєписів політиків. Поняття можна зрідка побачити в теоретичних біографічних працях, але переважно мова йде про діяльність у політиці як складник історичної біографії. Водночас у російській історичній енциклопедії наведено спробу з'ясування початку політичної біографії — від Аристотеля та його учня Аристоксена (IV ст. до н. е.). Розвитку політичної біографії у давню добу, на думку авторів статті, перешкоджала часта змінюваність політиків, тому лише з IV ст. до н. е. стали з'являтися біографії древніх царів — Александра Македонського, Пірра чи римського диктатора Сулли. Саме Пірра називають ймовірним автором першої політичної автобіографії [5]. Незважаючи на великі багатотомні масиви власне біографій російських політиків, російська біографістика загалом майже не торкається теоретичних аспектів жанру, активно користуючись перекладами іноземних напрацювань [2]. Трапляються лише поодинокі судження, уміщені в передмовах до політичних життєписів, як, наприклад, у біографії Сталіна автор зазначає, що «політична біографія передбачає вивчення взаємовпливу лідера та системи, уособлюваної лідером держави та суспільства» [7, с. 1].

Зовсім протилежна ситуація склалася в західній (США, Європа, Канада та «цивілізаційно-західна» Австралія) та частково азіатській і африканській науці. Західні дослідження чітко виокремлюють саме політичний наратив у дослідженні життєписів. Цей аспект співвідноситься з іншими, ширшими за жанровим наповненням напрямками, такими як релігійна, гендерна, колоніальна або ж сімейна (просопографічна) біографіка [30]. За тематикою теоретичні питання, які актуалізувалися в закордонних дослідженнях, можна розділити на сім умовних груп: визначення поняття «політична біографія», історичні аспекти розвитку цього напрямку досліджень, характеристика напрямку, методологія написання політичної біографії, взаємозв'язок напрямку з іншими дисциплінами, практичне значення політичної біографії та інновації, пов'язані з цим жанром.

Визначення поняття «політична біографія» взяв на себе один із найвідоміших сучасних теоретиків біографістики Ганс Рендерс: термінологічна концепція «літературна біографія» — не більше ніж життєва історія з літературними якостями письменника, тому, за схожим принципом, «політична біографія», загалом, це біографії політиків. Водночас, як літературна біографія ніколи не обходиться без приділення уваги творам предмета дослідження, так і політична біографія без докладного розгляду політичних ідей постаті є абсурдом [28]. Проте є, на думку Г. Рендерса, і відмінність: письменник — це зірка,

яку люблять і якою захоплюються, у той час як «політик — у кращому разі, хороший, надійний службовець. Більшість із приватного життя політика є суттєвим і має політичні наслідки, у той час коли життя письменника лише відповідне до творів, які він написав. Образ політика — це відбиток його ідей» [28, с. 216].

Австралієць Джоффрі Болтон також наводить визначення: «Політична біографія — це вікно у попередній світ політичної практики. Через це вікно ми бачимо політику очима і досвідами індивідуальних суб'єктів. Ми стежимо за їх діями та бездіяльністю, спостерігаємо їхню поведінку, досвід їхнього світу на віддалі. Часто ми долучаємо інсайдерські сторони — їхні спостереження, роздуми, розуміння та мотивацію. Ми читаємо події з погляду їхньої вигоди або інтерпретацій» [8, с. XI].

Дж. Болтон трохи змінює акцент, внівши провокативне і, вочевидь, популярне твердження: «Справжні інтелектуали не пишуть політичних біографій. Бо біографія як жанр є підозрілою, через типову хронологічність викладу, а політична біографія — удвічі підозріліша через ересь „великої людини в історії”» [8, с. 1]. Так, можна погодитись, що вказане «не модно» для сучасних, все більш вужчих досліджень, але це не зовсім справедливо, адже, за словами Дж. Болтона, «якби прем'єром Британії у 1940 році став не В. Черчіль, а Ел Гор переміг на виборах у 2000 році — світ був би беззаперечно інакшим» [8, с. 1]. Окрім того, політична біографія, через значну кількісну перевагу чоловіків у політиці, є точно «гендерно упередженою», і це теж, як і постійне моралізаторство, не служить їй на користь в очах «сучасних інтелектуалів». Тому Дж. Болтон вдався до такого порівняння: «Тих, хто практикує політичну біографію, можна порівняти зі старомодним майстром в альпійському селі, що наполегливо вирізає годинники із зозулею, за перевіреними часом методами, тоді як у великому місті, у долині нижче, фабрика «Swatch» щодобово випускає нові яскраві вироби, які рясніють всіма свіжими інноваціями з лабораторій культурологічних досліджень та постмодернізму. Та все ж цікаво, що політична біографія виживає» [8, с. 1].

Звісно, це лише найпомітніші спроби визначення поняття, і в кожній праці, присвяченій політиці, можна знайти авторське трактування. Так само, як і визначення історичного коріння та аспектів розвитку цього напрямку досліджень фрагментарно трапляється в різних працях, що не ставлять за мету простежити історіографію питання.

На велику працю з коментарями та пошуком жанрових особливостей заслужив один із яскравих авторів політичних біографій діячів давньогрецького та римського періоду античний історик Корнеліус

Непот [25]. Традиція античної біографічної літератури часто аналізується західними авторами, зокрема, в 2012 році вийшла монографія Томаса Хегга, де зазначено в тому числі певні аспекти політичних життєписів грецьких та римських політиків [17].

Крім того, про історію та традицію становлення напряму свідчать видання багатотомного «Словника політичних біографій», де зібрані основні постаті партійної та урядової галузі, що виходить у Великій Британії у кембриджському видавництві. За тією ж традицією видавалися подібні словники політиків Мексики та Індонезії [23]. Окремо варто відзначити і досвід створення політичної біографії південноафриканських діячів [16].

Бен Пімлот, який, за свідченнями його наступників, підняв політичну біографію в Британії на новий рівень, у 1990 році ставив питання про майбутнє цього напряму біографіки [27]. Б. Пімлот демонструє зміни в підходах британської політичної біографії на прикладі двох книжок, присвячених королеві Вікторії: «забронзовілій» у попередніх біографіях і більш приземленій, із реальними рисами, авторства Літтона Стрейчі. Наступним руйнівником біографічних стереотипів став Міхаель Голройд, який довершив справу Л. Стрейчі, припинивши «молитися на відомих людей», і вдався до пошуку дрібниць у біографіях, які об'єкти досліджень старанно приховували за життя. Подальшу епоху британської політичної біографії Б. Пімлот називає «пост-голройдівською». Ставлячи питання щодо етичності викриття приватного в житті політика, він стверджує: політичний портрет завжди є «букетом, де суспільні та приватні риси переплітаються» [27, с. 222].

Дисертацію на тему ролі політичної теорії в біографії захистив американський дослідник Вільям Стал, де, серед іншого, докладно розбирає ставлення філософів до цього питання. Зокрема, він розглянув відому теорію «біополітики» Мішеля Фуко, яка визначає людину як складник «живого» політичного організму, а її повсякденне життя — як об'єкт аналізу та використання з боку держави. У подальшому така теорія, на думку В. Штала, посприяла «біографізуванню політики», зокрема пошуку політичного складника в житті пересічних людей, та ще одному явищу — «демократизування біографії», тобто розуміння рівноправності впливу кожної біографії на політику, про що писав ще один теоретик — Жак Рансьєр [33, р. 141–162].

Зацікавлення науковців дослідженням життєписів політиків спричинило появу значної кількості розвідок, що характеризують цей напрям. Зокрема, британський та австралійський дослідник Род Роудс визначив такі традиції вітчизняної політичної біографії (political life history): «надгробна» біографія (апологетика «великих і добрих»),

розділення громадського та приватного життя, життєписи без теорії (біографії політиків часто пишуть політологи, які не звертають уваги на теорію біографістики), об'єктивні свідчення та факти (нові свідчення для історичного знання), характери (аналіз особистості, зокрема психоаналіз) та розповіді (storytelling; поєднання фактів із мистецько-літературним складником) [29, с. 162–166].

Новою тенденцією, яку вбачає Р. Роудс, є «поворот до інтерпретацій», що має оживити «застиглу» британську біографічну традицію. Цей поворот має відбуватися не шляхом появи нових звичаїв чи напрямів, а нового і ширшого інтерпретування вже усталених: надмогиляна має трансформуватися до трактування ілюзій (бо власна вирішальна роль — лише ілюзія, тому варто дивитися на досягнення певної постаті з позицій детермінізму), життя треба пов'язати з теоріями (варто дивитися на постать та її дії в контексті світоглядних течій та культурного коду, які притаманні оточенню та періоду), від фактів — до мереж інтерпретацій (Р. Роудс пропонує перевіряти гіпотези під різним кутом зору), від характерів — до життєвих міфів та ситуативних пунктів (варто розглядати постать крізь мережу міфів і вірувань, яких вона набула в соціумі, та розуміти, що постать інтерпретує певні ситуації саме крізь власні «стереотипи»), розповіді мають набувати варіативності (тобто біограф має шукати найліпший писемний жанр, у якому постать буде зображено найліпше) [29, с. 166–170].

Серед гендерних особливостей політичної біографії дослідниця Мінеке Бош на прикладі політичних портретів голландського жіночого руху підтвердила відому тенденцію, що жіночі політичні біографії значно відрізняються від чоловічих. Зокрема, набагато більше приділяється уваги сімейному стану жінки-політика та ролі у вихованні дітей [10]. М. Керен на прикладі багатьох життєписів ізраїльського політика Д. Бен-Гуріона пропонує типологію для класифікації біографічних даних, що заснована на двох критеріях: «орієнтація» (визначається загальним підходом біографа до суб'єкта) та «фокус» (перспектива, яку вибирає біограф в якості контексту досліджень) [19].

Однією з найвагомійших праць, де опрацьовано чимало теоретичних аспектів, пов'язаних із політичною біографією, є колективна монографія австралійських учених, присвячена їхній вітчизняній біографії. Варто зазначити, що австралійська біографічна школа значно відрізняється від британської. Зокрема, автор вступної частини Джоффри Болтон стверджує, що австралійська політична біографія точно не має такого «гігантизму», як британська, і точно «не прагне показати політиків минулого велетнями, на протигагу пігмеям

сучасності» [8, с. 9]. Питання «що таке хороша політична біографія?», яке порушує австралійське видання з теорії місцевої біографістики, зводиться авторами до теми публікації і продажів, адже немає сенсу писати біографії, які ніхто не прочитає і не буде купувати [8, с. 103]. Видавці невеликих демократичних країн, стверджують австралійські дослідники, не здатні покривати витрати на біографічну продукцію, пов'язану з політиками, бо попит не надто великий, на відміну від ринків США й Британії. Інша справа — книжка про відомого спортсмена чи актора. Окрім того, є проблема з мемуарною літературою: часто найбільш високі посадовці не мають часу на ведення щоденників, а представники окремих політичних напрямів не можуть писати вчасно мемуари, бо йдуть працювати в приватні компанії, як це трапляється з лібералами в Австралії [8, с. 105].

Щодо методології написання політичної біографії, то однією з найпомітніших статей є праця Террелла Карвера. Він визначив кілька пунктів (наративів), підбираючи які, біографіст має бути дуже сумлінним. Це біографічний наратив (тобто методологія); межі наративу (хронологічний, проблемний, ціннісний підходи тощо); час наративу (біограф пише у своїй культурно-ціннісній парадигмі); образи і драматургія; мета наративу (демонстрація ідей, оточення, трагічності, повчання тощо); наратив та досвід (автор має усвідомлювати, який досвід буде нести читачу написана ним біографія); традиція наративу (відповідно до шкіл, часу та політичних уподобань) [12].

Так само поодинокими є дослідження, що стосуються взаємозв'язку політичної біографіки з іншими дисциплінами. Зокрема, Патрік О'Браєн звертає увагу на те, що більшість політичних біографій, через обставини та авторське бачення, варто більше захищати до «життєпису політиків», що, хоч і стосуються політичної сфери, але зберігають більшість загальних основ історичної науки [27, с. 51]. Як і Б. Пілмот, П. О'Браєн апелює до відмінностей між науковим підходом до політичної біографії та «газетною», журналістською. Остання покликана зробити галас, сенсацію і не має довготривалого ефекту, а наукова біографія, за словами дослідника, дає вагоміші аргументи і не викриває певні, незручні факти лише заради сенсацій. Семюель Джонсон, класик британської біографістики, виробив у цьому контексті навіть певне правило для біографістів: «Обходь дрібниці, але шукай важливості дрібниць» [цит. за: 26, с. 52].

Своєрідним є погляд литовського дослідника Томаса Качераускаса на взаємозв'язок біографії та історії народів. Зокрема, він стверджує, що окрема біографія є чинником політичного тіла (братерства), тобто серйозні політичні рішення, такі як Люблінська унія, детерміновані певними суб'єктивними (біографічними) факторами. Тому й причи-

ною занепаду держав, на його думку, можна вважати певні міжособистісні мотиви аристократії, що не могли адекватно відповідати на виклики часу [18].

Практичне значення політичної біографії викликає значно більше зацікавлення в західній біографістиці. Причину цього розкриває, зокрема, твердження канадця Філіпа Маршана, який вважає, що політична біографія, незважаючи на конкуренцію тематики в політичних науках (економічні, соціальні аспекти тощо), має великі перспективи, адже чи не найліпше сприяє конструюванню минулого, завдяки хорошим біографіям політиків [24]. Іспанська дослідниця Ізабель Бурдіель, простеживши взаємозв'язок політичної історії та біографії, зазначає, що «олюднення» історії веде до ширшого плюралізму в її сприйнятті та кращому розумінні суб'єктивного в політиці [11].

Американець Бартолом'ю Спарроу порушує питання: навіщо політологам потрібно писати політичну біографію діячів недавнього минулого? У його статті вміщено відповідь: це дає можливість досягнути багато практичних аспектів політики на прикладі однієї особи, указати на причиново-наслідкові зв'язки, зробити гіпотези щодо подій, документи про які ще не скоро будуть відкритими. Крім того, самі політичні біографії, за словами Б. Спарроу, наближені до художнього жанру, що сприяє розширенню читацької аудиторії [32].

Використання політичної біографії в різноманітних політичних процесах досить популярне. Наприклад, це явище в посткомуністичній Європі є предметом масштабного польсько-американського дослідження із залученням, зокрема, українських джерел [34]. Питання про роль автобіографічних матеріалів політиків у сучасному виборчому процесі США порушила Сідоні Сміт [31]. За її спостереженнями, президентські вибори 2008 року перетворилися на боротьбу (політичних) автобіографій. Гіларі Клінтон у мемуарах «Living history» («Жива історія»), крізь власний досвід дружини, матері, борчині за права жінок тощо, демонструвала, якою буде жінка-президент США: «інноватор, якого дочекалося суспільство» [31, с. 5]. Барак Обама до виборів мав у своєму доробку два автобіографічні нариси «Dreams from My Father» («Мрії мого батька») та «The Audacity of Hope» («Сміливість надії»), у яких показав себе як образ зібраних «мрій» Америки, надій та ідей її населення. Джон Мак-Кейн мав цілу серію з п'яти книг, із яких найбільш знаковими Сідоні Сміт вважає «Faith of My Fathers» («Віра моїх батьків») і «Worth the Fighting For» («Вартє, аби за це боротися»). У цих книжках політик демонстрував на власному прикладі (та на прикладі своїх предків) бездоганну ідентичність служителя власному народові [31, с. 7–8]. Тож, на думку авторки дослідження, політики швидко вивчили, наскільки важливою

є хороша автобіографічна історія. Проте знати, який саме наратив буде переможним для виборів, — досить складно.

Ще одне американське дослідження актуалізує значення персонального підходу у вивченні політики, ставлячи питання «Чи була би політика США саме такою, якби на виборах було обрано іншого кандидата?». У цьому контексті було виокремлено три основні напрями-аргументи, до яких апелюють біографи, котрі вивчають діяльність політиків: 1) біографічні (особистісні) фактори можуть впливати на основні переконання та цінності політичних лідерів — вони є основою світогляду і визначають пріоритети в політичних процесах; 2) біографічні чинники можуть впливати на компетенцію та навички політика, тобто визначають його «якість» як лідера — ці навички й досвід можуть допомогти досягти результатів в особистих цілях (наприклад, переобрання) або сприяти поліпшенню життя суспільства (наприклад, економічне зростання); 3) біографічні фактори можуть формувати стимули лідерів дотримуватися конкретних програм та обіцянок, наприклад, політик, який має зв'язки у фінансовій сфері, не захоче розчарувати своїх партнерів у цій галузі тощо; 4) біографічні чинники впливають на сприйняття політика іншими, зокрема розуміння його вмінь, статусу та суспільно-політичної орієнтації. Такі оціночні сприйняття можуть опосередковано формувати поведінку самого політика [20].

Зовсім інший практичний аспект політичної біографії, який можна використовувати у викладацькій практиці, демонструє дослідження Сари Комбеллік-Бідні [13, с. 4]. Її підхід полягає в наповненні викладання політичної науки історіями про певні феномени, які студенти знають із власного життєвого досвіду. Цей варіант політичного аспекту життя вона називає «political life story» (політична історія життя), яку варто відрізнити від політичної біографії, адже мова йде не про життєпис політика, а про формування життя пересічних людей під впливом політики. Отже, дослідниця виводить ще один дуже перспективний напрям біографіки, оскільки пов'язаних суто з політикою постатей — меншість, у той час коли залежать від політики всі. Ключовим у такому підході є вираз «усе політичне є персональним» [13, с. 5]. Іншими словами, це політична повсякденна історія, дослідження і розуміння якої в Україні могло б змінити ставлення суспільства до політики та зробити його відповідальнішим під час виборів.

Звісно ж, біографіка не може бути обмежена лише книжковою формою, тим більше такий її популярний напрям, як політичні життєписи. Серед досліджених на Заході інноваційних форм, проблематиці політичної біографії в літературі та кіно та її впливу на соціум в період виборів присвячено кілька розвідок. Зокрема, стверджу-

ється, що біопіка має більший вплив на суспільство через легкість сприйняття, але вона часто виходить за межі документальності [21]. Це стосується і жанру політичного біопіка, створеного на французькому телебаченні: більшість біографічних фільмів, присвячених відомим місцевим політикам, зроблено за драматичними канонами і в контексті авторського сприйняття. Хоча в останні десятиліття, з використанням більшої кількості архівних матеріалів, достовірність поліпшується [14]. Зазнає впливу від наративу політичної біографії і сучасний театр, адже режисери, шукаючи теми, наближені до суспільних проблем, не можуть оминати постатей, які відіграють визначну роль у державних процесах [15].

Однією з найновітніших тем для політичної біографіки є соціальні мережі, які постають як джерелом біографіки, так і впливовим інструментом на політичній арені. Їх роль у виборах президента Австрії у 2016 році, опрацювавши 504 пости в мережі «Інстаграм», продемонстрували Карін Лібхарт та Петра Бернхардт [22]. «Політичний сторітелінг» (таким є авторське визначення контенту сторінки), який посприяв перемозі Александра Ван дер Беллена, авторки поділила на кілька типів, виходячи із завдань, які було покладено на візуальний ряд: 1) висвітлення біографії кандидата (біографічна стратегія), 2) представлення його передвиборної команди (командна стратегія) та 3) презентація кандидата в якості відповідної посадової особи (діюча стратегія). Інше дослідження висвітлює нові можливості для політичних біографів, які розкривають перед ними залучення матеріалів політиків із соціальних мереж [9]. Фактично нині немає сумнівів, що «цифровий сторітелінг» — це значний складник політичної біографії, яку проектує сам політик, тобто це явище майже тотожне із політичними автобіографіями.

Отже, наприкінці варто зазначити, що, незважаючи на присутність в українській та слов'янській гуманітаристиці досліджень політичної біографії, теоретичних напрацювань у цьому напрямі зовсім мало. Першість у теорії політичної біографії належить дослідникам з Великої Британії, США та Австралії. Вони досить чітко формулюють визначення цього біографічного напрямку, наполягають на його перевагах і актуальності. Ними створено кілька посібників із теоретичними і практичними порадами для зацікавлених політичною біографією. Окрім публікації практичних досліджень, присвячених політикам, а також джерел — мемуарів та епістолярію, у зазначених країнах дослідники цікавляться взаємозв'язками сучасних традицій політичних життєписів із античними пам'ятками, характеризують різновиди політичних біографій та їх жанрові особливості. Значну тенденцію в теорії становить з'ясування взаємозв'язку між політич-

ними науками та історією і життєписами політиків, причому більшість авторів вважають біографію дуже важливим доповненням до інших напрямів досліджень політики. Ще одним важливим аспектом, зокрема автобіографічного жанру, дослідники вважають його практичне застосування в політиці, що демонструє досвід президентських виборів у США. Свідченням модернізації і сучасності цього жанру біографіки є його взаємозалежність із літературою, театром, телебаченням і, що особливо показово, із соціальними мережами. Окрім того, рівень розвитку політичної теорії та практики є значним свідченням політичної культури та демократичного розвитку, тому становлення цього напрямку досліджень в Україні надзвичайно потрібне в контексті «оздоровлення» постколоніального й посттоталітарного суспільства.

1. Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання : колективна монографія / В. І. Попик (кер. проекту), Н. І. Любець, О. М. Яценко, С. М. Ляшко та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2016. – 272 с.
2. Историческая биография: современные подходы и методы исследования : сб. обзоров и реф. / РАН, ИНИОН, Центр социал. науч.-информ. исслед. Отд. истории, Центр гуманитар. науч.-информ. исслед. Отд. языкознания ; отв. ред. Дунаева Ю. В. – М., 2011. – 172 с.
3. Левченко О. Щодо визначення категорій політична активність, діяльність, участь та поведінка: критерії розбіжності // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Київ ; Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – Вип. 13. – С. 70–75.
4. Леськів М. Плюралізм концепцій у дослідженні поняття «людина політична» у політичній науці ХХ–ХХІ століть / М. Леськів // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. – Львів, 2017. – Вип. 15. – С. 163–169.
5. Мосолкин А. В. Биография // Российская историческая энциклопедия / гл. ред. А. О. Чубарьян. – М., 2015. – Т. 2. – С. 596–597.
6. Пухкал О. Г. Публічна та державна політика: єдність та відмінності / О. Г. Пухкал, О. В. Гомоляко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 24. – С. 106–112.
7. Хлевнюк О. Жизнь как краткий курс. Источники к биографии Сталина / О. Хлевнюк // Soviet History Discussion Papers. – 2013. – № 1. – С. 1–9. – Режим доступу: https://perspectivia.net/receive/ploneimport_mods_00011425
8. Australian political lives: chronicling political careers and administrative histories / eds.: Tracey Arklay, John Nethercote, John Wanna. – Canberra : ANU E Press, 2006. – 130 p. <https://doi.org/10.22459/APL.10.2006>
9. Barassi V. Social media time, identity narratives and the construction of political biographies / Veronica Barassi, Lorenzo Zamponi // Social Movement Studies. – 2020. – Vol. 19, No. 5–6. – P. 592–608. <https://doi.org/10.1080/14742837.2020.1718489>

10. Bosch M. Gender and the Personal in Political Biography: Observations from a Dutch Perspective / Mineke Bosch // *Journal of Women's History*. – 2009. – Vol. 21, No. 4. – P. 13–37. <https://doi.org/10.1353/jowh.0.0109>
11. Burdiel I. Historia política y biografía: más allá de las fronteras / Isabel Burdiel // *Ayer*. – 2014. – Vol. 93. – P. 47–83.
12. Carver T. Methodological Issues in Writing a Political Biography / Terrell Carver // *Journal of Political Science*. – 1992. – Vol. 20, No. 1. – P. 3–13.
13. Combellick-Bidney S. The political is personal: Using political life narratives to engage students / S. Combellick-Bidney // *PS: Political Science & Politics*. – 2015. – Vol. 48, Is. 4. – P. 617–620. <https://doi.org/10.1017/S1049096515000864>
14. Fontanel R. French Television and Political Biography / R. Fontanel // *Biography*. – 2018. – Vol. 41, No. 3. – P. 613–629. <https://doi.org/10.1353/bio.2018.0062>
15. Giovannelli M. Biografie politiche sulla scena contemporanea / Maddalena Giovannelli // *Letteratura e letterature*. – 2019. – No. 13. – P. 67–76. <https://doi.org/10.19272/201909801005>
16. Goolam V. Chota Motala. The Making of a South African Political Biography / Vahed Goolam // *Politikon*. – 2019. – Vol. 46, Is. 2. – P. 175–191. <https://doi.org/10.1080/02589346.2019.1611219>
17. Hägg T. *The Art of Biography in Antiquity* / Tomas Hägg. – Cambridge : Cambridge University Press, 2012. – 498 p. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139061322>
18. Kačerauskas T. Biography and political fight / Tomas Kačerauskas // *Logos (Lithuania)*. – 2008. – Vol. 54. – P. 28–39.
19. Keren M. Biography and historiography: The case of David Ben-Gurion / Michael Keren // *Biography*. – 2000. – Vol. 23, No. 2. – P. 332–351. <https://doi.org/10.1353/bio.2000.0012>
20. Krcmaric D. Studying Leaders and Elites: The Personal Biography Approach / Daniel Krcmaric, Stephen C. Nelson, Andrew Roberts // *Annual Review of Political Science*. – 2020. – Vol. 23. – P. 133–151. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-050718-032801>
21. Letort D. Introduction to Political Biography in Literature and Cinema / Delphine Letort, Joanny Moulin // *Biography*. – 2018. – Vol. 41, No. 3. – P. 607–612. <http://doi.org/10.1353/bio.2018.0061>
22. Liebhart K. Political Storytelling on Instagram: Key Aspects of Alexander Van der Bellen's Successful 2016 Presidential Election Campaign / Karin Liebhart, Petra Bernhardt // *Media and Communication*. – 2017. – Vol. 5, No 4. – P. 15–25. <http://doi.org/10.17645/mac.v5i4.1062>
23. Liu H. *Indonesia – Indonesian Political Biography: In Search of Cross-Cultural Understanding*. Edited by Angus McIntyre. Clayton, Victoria: Centre of Southeast Asian Studies, Monach University, 1993. Pp. xi, 327, Illustrations / H. Liu // *Journal of Southeast Asian Studies*. – 1995. – Vol. 26, Is. 2. – P. 445–447. <https://doi.org/10.1017/S002246340000727X>
24. Marchand Ph. *Lost art of political biography* : [SA2 Edition] / Philip Marchand // *Toronto Star*. – 1993, Nov 13. – P. J1.
25. Moles J. *Nepos and Biography – Joseph Geiger: Cornelius Nepos and Ancient Political Biography*. (Historia Einzelschriften, 47.) Pp. 128. Stuttgart: Franz Steiner, 1985. DM 44 / J. Moles // *The Classical Review*. – 1989. – Vol. 39, Is. 2. – P. 229–233. <https://doi.org/10.1017/S0009840X00271515>

26. O'Brien P. K. Political Biography: A Polemical Review of the Genre / Patrick K. O'Brien // *Biography*. – 1998. – Vol. 21, No. 1. – P. 50–57. <https://doi.org/10.1353/bio.2010.0058>
27. Pimlott B. The Future of Political Biography / Ben Pimlott // *Political Quarterly*. – 1990. – Vol. 61, Is. 2. – P. 214–224. <https://doi.org/10.1111/j.1467-923X.1990.tb00812.x>
28. Renders H. The Personal in the Political Biography / Hans Renders // *Theoretical Discussions of Biography: Approaches from History, Microhistory, and Life Writing* / eds.: Hans Renders, Binne de Haan. – Leiden : Brill, 2014. – P. 216–221. https://doi.org/10.1163/9789004274709_018
29. Rhodes R. A. W. Theory, Method and British Political Life History / R. A. W. Rhodes // *Political Studies Review*. – 2012. – Vol. 10, Is. 2. – P. 161–176. <https://doi.org/10.1111/j.1478-9302.2011.00236.x>
30. *The Routledge International Handbook on Narrative and Life History* / eds.: I. Goodson, A. Antikainen, P. Sikes, M. Andrews. – London : Routledge, 2017. – 666 p. <https://doi.org/10.4324/9781315768199>
31. Smith S. Autobiographical Discourse in the Theaters of Politics / Sidonie Smith // *Biography*. – 2010. – Vol. 33, No. 1. – P. v–xxvi. <https://doi.org/10.1353/bio.0.0149>
32. Sparrow B. Why Would a Political Scientist Write a Biography? / Bartholomew Sparrow // *Perspectives on Politics*. – 2016. – Vol. 14, Is. 4. – P. 1101–1111. <https://doi.org/10.1017/S1537592716003078>
33. Stahl W. S. Acts of identity: A political theory of biography : Ph.D. in Political Science dissertation / William Samuel Stahl ; University of California. – Los Angeles, 2018. – 190 p.
34. Tunkis P. J. Political Biographies and Electoral Outcomes Across Post-Communist Europe / Peter J. Tunkis, Joshua Kjerulf Dubrow // *Problems of Post-Communism*. – 2017. – Vol. 64, Is. 2. – P. 63–64. <https://doi.org/10.1080/10758216.2016.1251735>

REFERENCES

1. Popyk, V. I. (Ed.). (2016). *Vitchyzniani resursy biohrafichnoi ta biobibliohrafichnoi informatsii: problemy formuvannia y vykorystannia* [Domestic resources of biographical and biobibliographic information: problems of formation and use]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
2. Dunaeva, Iu. V. (Ed.). (2011). *Istoricheskaia biografiia: sovremennye podkhody i metody issledovaniia* [Historical biography: Modern approaches and research methods]. Moscow, Russia. [In Russian].
3. Levchenko, O. (2008). Shchodo vyznachennia katehorii politychna aktyvnyist, diialnist, uchast ta povedinka: kryterii rozbizhnosti [Regarding the definition of categories of political activity, activity, participation and behavior: Criteria for disagreement]. *Suchasna Ukrainska Polityka. Polityky i Politolohy pro Nei*, 13, 70-75. [In Ukrainian].
4. Leskiv, M. (2017). Pliuralizm kontseptsii u doslidzhenni poniattia “liudyna politychna” u politychnii nautsi 20–21 stolit [Pluralism of concepts in the study of the concept of “political man” in the political science of 20th-21th centuries]. *Visnyk Lvivskoho Universytetu. Seriiia Filos.-Politoloh. Studii*, 15, 163-169. [In Ukrainian].

5. Mosolkina, A. V. (2015). Biografiia [Biography]. In A. O. Chubarian (Ed.). *Rossiiskaia istoricheskaia enciklopediia* [Russian Historical Encyclopedia] (Vol. 2., pp. 596-597). Moscow, Russia. [In Russian].
6. Pukhkal, O. H., & Homoliako, O. V. (2017). Publichna ta derzhavna polityka: yednist ta vidminnosti [Public and state policy: unity and differences]. *Investytsii: Praktyka ta Dosvid*, 24, 106-112. [In Ukrainian].
7. Khlevnyuk, O. (2013). Zhizn kak kratkii kurs. Istochniki k biografii Stalina [Life as a short course. Documents on Stalin's biography]. *Soviet History Discussion Papers*, 1, 1-9. Retrieved from https://perspectivia.net/receive/ploneimport_mods_00011425 [In Russian].
8. Arklay, T., Nethercote, J., & Wanna, J. (Eds.). (2006). *Australian political lives: chronicling political careers and administrative histories*. Canberra, Australia: ANU E Press. <https://doi.org/10.22459/APL.10.2006> [In English].
9. Barassi, V., & Zamponi, L. (2020). Social media time, identity narratives and the construction of political biographies. *Social Movement Studies*, 19(5-6), 592-608. <https://doi.org/10.1080/14742837.2020.1718489> [In English].
10. Bosch, M. (2009). Gender and the Personal in Political Biography: Observations from a Dutch Perspective. *Journal of Women's History*, 21(4), 13-37. <https://doi.org/10.1353/jowh.0.0109> [In English].
11. Burdiel, I. (2014). Historia política y biografía: más allá de las fronteras. *Ayer*, 93, 47-83. [In Spanish].
12. Carver, T. (1992). Methodological Issues in Writing a Political Biography. *Journal of Political Science*, 20(1), 3-13. [In English].
13. Combellick-Bidney, S. (2015). The political is personal: Using political life narratives to engage students. *PS: Political Science & Politics*, 48(4), 617-620. <https://doi.org/10.1017/S1049096515000864> [In English].
14. Fontanel, R. (2018). French Television and Political Biography. *Biography*, 41(3), 613-629. <https://doi.org/10.1353/bio.2018.0062> [In English].
15. Giovannelli, M. (2019). Biografie politiche sulla scena contemporanea. *Letteratura e letteratura*, 13, 67-76. <https://doi.org/10.19272/201909801005> [In Italian].
16. Goolam, V. (2019). Chota Motala. The Making of a South African Political Biography. *Politikon*, 46(2), 175-191. <https://doi.org/10.1080/02589346.2019.1611219> [In English].
17. Hägg, T. (2012) *The Art of Biography in Antiquity*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139061322> [In English].
18. Kačerauskas, T. (2008). Biography and political fight. *Logos*, 54, 28-39. [In Lithuanian].
19. Keren, M. (2000). Biography and historiography: The case of David Ben-Gurion. *Biography*, 23(2), 332-351. <https://doi.org/10.1353/bio.2000.0012> [In English].
20. Krčmaric, D., Nelson, S. C., & Roberts, A. (2020). Studying Leaders and Elites: The Personal Biography Approach. *Annual Review of Political Science*, 23, 133-151. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-050718-032801> [In English].
21. Letort, D., & Moulin, J. (2018). Introduction to Political Biography in Literature and Cinema. *Biography*, 41(3), 607-612. <http://doi.org/10.1353/bio.2018.0061> [In English].

22. Liebhart, K., & Bernhardt, P. (2017). Political Storytelling on Instagram: Key Aspects of Alexander Van der Bellen's Successful 2016 Presidential Election Campaign. *Media and Communication*, 5(4), 15-25. <http://doi.org/10.17645/mac.v5i4.1062> [In English].
23. Liu, H. (1995). Indonesia – Indonesian Political Biography: In Search of Cross-Cultural Understanding. Edited by Angus McIntyre. Clayton, Victoria: Centre of Southeast Asian Studies, Monach University, 1993. Pp. xi, 327, Illustrations. *Journal of Southeast Asian Studies*, 26(2), 445-447. <https://doi.org/10.1017/S002246340000727X> [In English].
24. Marchand, Ph. (1993, Nov 13). Lost art of political biography: [SA2 Edition]. *Toronto Star*, p. J1. [In English].
25. Moles, J. (1989). *Nepos and Biography – Joseph Geiger: Cornelius Nepos and Ancient Political Biography*. (Historia Einzelschriften, 47.) Pp. 128. Stuttgart: Franz Steiner, 1985. DM 44. *The Classical Review*, 39(2), 229-233. <https://doi.org/10.1017/S0009840X00271515> [In English].
26. O'Brien, P. K. (1998). Political Biography: A Polemical Review of the Genre. *Biography*, 21(1), 50-57. <https://doi.org/10.1353/bio.2010.0058> [In English].
27. Pimlott, B. (1990). The Future of Political Biography. *Political Quarterly*, 61(2), 214-224. <https://doi.org/10.1111/j.1467-923X.1990.tb00812.x> [In English].
28. Renders, H. (2014). The Personal in the Political Biography. In H. Renders, & B. de Haan (Eds.). *Theoretical Discussions of Biography: Approaches from History, Microhistory, and Life Writing* (pp. 216-221). Leiden, Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004274709_018 [In English].
29. Rhodes, R. A. W. (2012). Theory, Method and British Political Life History. *Political Studies Review*, 10(2), 161-176. <https://doi.org/10.1111/j.1478-9302.2011.00236.x> [In English].
30. Goodson, I., Antikainen, A., Sikes, P., & Andrews, M. (Eds.). (2017). *The Routledge International Handbook on Narrative and Life History*. London, UK: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315768199> [In English].
31. Smith, S. (2010). Autobiographical Discourse in the Theaters of Politics. *Biography*, 33(1), v-xxvi. <https://doi.org/10.1353/bio.0.0149> [In English].
32. Sparrow, B. (2016). Why Would a Political Scientist Write a Biography? *Perspectives on Politics*, 14(4), 1101-1111. <https://doi.org/10.1017/S1537592716003078> [In English].
33. Stahl W. S. (2018). *Acts of Identity: A Political Theory of Biography* (PhD in Political Science dissertation). University of California, Los Angeles, CA. [In English].
34. Tunkis, P. J., & Dubrow, J. K. (2017). Political Biographies and Electoral Outcomes Across Post-Communist Europe. *Problems of Post-Communism*, 64(2), 63-64. <https://doi.org/10.1080/10758216.2016.1251735> [In English].

Стаття надійшла 28.08.2020 р.

Ihor STAMBOL, Candidate of Historical Sciences, Docent, Department of Library Studies and Informology, Institute of Journalism, Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine).

Political biography: The modern dimension.

The article, based on world researches, analyzes the approaches to the concept of “political biography” and clarifies the main issues of interest to scholars and authors to this issue. It has been found that Western democracies show the greatest

interest to this genre, while more authoritarian societies, including most Slavonic countries, do not improve their theory in this direction. Leadership in the theory of political biography belongs to researchers from Great Britain, the United States and Australia, where their own schools of political biography have been developing for several centuries. Western researchers clearly formulate the definition of this biographical direction, insist on its benefits and relevance, and they have created several manuals with theoretical and practical advice for those interested in political biography. In addition to publishing practical researches on politics, as well as sources: memoirs and epistolary, in these countries, researchers are interested in the relationship of modern traditions of political biographies with ancient sources, characterize the types of political biographies and genre features. A significant trend in theory is the elucidation of the relationship between political science, history and biographies of politicians, with most authors considering biography to be a very important complement to other areas of political studies. Another important aspect, in particular the autobiographical genre, researchers consider its practical application in politics, which demonstrates the experience of the US presidential election. Evidence of the modernization and modernity of this genre of biography is its interdependence with literature, theater, television and, most importantly, with social networks. Today, there is no doubt that “digital storytelling” is a significant component of political biography, which is designed by the politician himself, and this phenomenon is almost identical to political autobiographies, which should also be used to write political biographies.

Key words: political biography, politicians, memoirs, biography theory.